

Fråga om det förelåg skäl för att med stöd av 6 § LVU omedelbart omhänderta ett barn

Bakgrund

AA och BB har tillsammans ett barn, CC, född oktober 2007. Under den tid som JO:s granskning omfattade hade AA och BB gemensamt vårdnaden om CC.

Vice ordföranden i Socialnämnden i Vaxholms kommun beslutade den 8 november 2008 att omedelbart omhänderta CC med stöd av 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Beslutet verkställdes samma dag med biträde av Polismyndigheten i Stockholms län. CC placerades hos modern, BB, i Helsingborg.

Den 10 november 2008 beslutade vice ordföranden att omhändertagandet skulle upphöra.

Anmälan

I en anmälan till JO framförde advokaten DD, som ombud för AA, klagomål mot vice ordföranden i Socialnämnden i Vaxholms kommun och mot socialförvaltningen i samma kommun. Han hemställde att JO skulle granska deras agerande före och i anslutning till beslutet om omedelbart omhändertagande av CC.

DD anförde bl.a. följande. Omhändertagandebeslutet var grundlöst och baserades uteslutande på osanna uppgifter från BB. Vid tidpunkten för beslutet var BB och CC på tillfälligt besök i Stockholm. Några månader tidigare hade BB, utan AA:s godkännande, tagit med sig CC och åkt till Helsingborg. AA ville att han och BB skulle diskutera "det kommande upplägget kring CC" innan BB återvände till Helsingborg. BB var inte intresserad av att föra en sådan diskussion och när AA inte accepterade detta drog BB "igång den palaver som ledde fram till det aktuella beslutet".

Av den jourrapport som synes ha legat till grund för omhändertagandet, framgår att BB hade uppgett att hon och CC var folkbokförda i Vaxholm. Detta var en felaktig uppgift eftersom de vid den aktuella tidpunkten var folkbokförda i Lidingö. AA var däremot folkbokförd i Vaxholm.

Till anmälan fogades vissa handlingar.

Utredning

Inledningsvis inhämtade JO bl.a. journalanteckningar för tiden från den 1 november till den 1 december 2008 i ärendet rörande CC från socialförvaltningen i Vaxholms kommun.

Socialnämnden i Vaxholms kommun anmodades därefter att göra en utredning och yttra sig över följande.

1. Vilka närmare omständigheter var avgörande för att socialnämnden den 8 november 2008 fattade beslut om att omedelbart omhänderta CC enligt 6 § LVU?
2. Vad var skälet till att beslutet om omhändertagande upphävdes den 10 november 2008?
3. Har det, mot bakgrund av bestämmelsen i 11 § andra stycket andra meningen LVU om att vård med stöd av denna lag alltid ska inledas utanför den unges eget hem, förelegat rättsliga förutsättningar för att den 8 november 2008 placera CC hos modern?

Som sitt remissvar lämnade socialnämnden, sociala utskottet, ett av planeringssekreteraren EE undertecknat yttrande. I yttrandet anfördes bl.a. följande.

Lördagen den 8 november 2008 kl. 16.30 kontaktade BB socialjouren i Södertörn med anledning av att AA vägrade lämna ifrån sig den gemensamma sonen CC. Polis hade kontaktats tidigare under dagen och de hänvisade till socialtjänsten. BB hade flyttat till Helsingborg och kommit till Stockholm några dagar tidigare för att avsluta en lägenhetsförsäljning samt hämta resterande ägodelar. Hon planerade att återvända till Helsingborg under lördagen. Under de här dagarna bodde båda föräldrarna hos bekanta i Slagsta, Botkyrka kommun. Polisen och socialjouren Södertörn kontaktar sociala beredskapen i nordostkommunerna.

Modern uppgav till sociala beredskapen att hon ensam tagit det dagliga ansvaret för omvårdnaden av den gemensamma sonen. Fadern hade vid några enstaka tillfällen haft umgänge. Hon hade under veckan blivit utsatt för kränkningar och psykisk misshandel av AA, något som även hänt tidigare under deras relation. BB berättade att hon fortfarande ammade CC. Hon kände sig väldigt utsatt i sin relation till AA och hon var mycket orolig för att han avsiktligt eller oavsiktligt skulle använda sonen på ett sådant sätt att sonen kom till fysisk skada. Vidare uppgav modern att hon var folkbokförd i Vaxholm. Sociala beredskapen bedömde uppgifterna som BB lämnat som trovärdiga.

Socialjouren i Södertörn uppfattade AA som labil och att han inte såg till CC:s bästa när han talade om honom. De uppfattade att AA hade en tanke om att CC nu skall bo hos honom.

Av dokumentationen i ärendet framkommer endast att AA till både tjänstemännen från socialtjänsten och till polis tydligt deklarerat att han inte hade för avsikt att lämna ifrån sig sonen samt att om man försökte slita sonen ur hans händer skulle han inte släppa taget.

Sociala beredskapen gjorde bedömningen att det utifrån den akuta situationen och utifrån en ren skyddsaspekt var bäst för barnet att återförenas med modern. Denna uppfattning förstärktes ju längre förhandlingarna pågick. De gjorde även bedömningen att detta inte handlade om en vårdnadstvist och någon information som motsade det framkom inte. Fadern hade klargjort att han inte hade för avsikt att

överlämna sonen till modern på frivillig väg. Sociala beredskapen gjorde bedömningen att det förelåg risk för att CC skulle fara illa eller komma till skada om han lämnades hos fadern. Till detta beaktades den otrygga anknytningen mellan far och son samt att CC fortfarande ammad. I den akuta situationen bedömdes LVU tillämpligt och beslut om omedelbart omhändertagande enligt § 6 och § 11 LVU samt polishandräckning enligt § 43 LVU initierades. Vice ordförande i Socialnämnden i Vaxholms stad kontaktades och efter sedvanlig prövning av tjänstemännens information och bedömning fattades de efterfrågade besluten. När polis tillkallats framkom att modern var folkbokförd på Lidingö och fadern i Vaxholm.

Två civila poliser från Södertörns polisdistrikt, två socialsekreterare från sociala beredskapen samt en barnpsykiatriker från Sachska barnsjukhuset försökte förmå AA att lämna ifrån sig CC. Efter en och en halv timmes förhandlande tillkallar polisen förstärkning. Totalt åtta uniformerade poliser kommer till platsen. AA överlämnar då CC till läkaren som överlämnar CC till modern som väntat utanför i en civil polisbil. Dokumentation för barnpsykiatrikerns bedömning saknas.

På måndagen den 10 november hävdades beslutet om omedelbart omhändertagande efter samråd mellan städerna Lidingö och Vaxholm. Beslutet grundades på att det akuta behovet av skydd var undanröjt samt att barnets rätt till trygghet och omvårdnad var tillgodosett.

Social beredskap

Vaxholms stad har sedan 2008, med start den 1 april, ett samverkansavtal med kommunerna Danderyd, Täby, Vallentuna, Österåker och Lidingö om att polismyndigheten under icke kontorstid skall kunna nå kommunens socialtjänst. Sociala beredskapen avser ärenden rörande barn och ungdom, familjerelaterat våld, samt akut omhändertagande enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). I uppdraget ingår att lösa akuta situationer och därefter lämna ärendet till ansvarig kommun för fortsatt handläggning. Sociala beredskapens uppdrag är begränsat vid en jämförelse med en traditionell socialjour. Kommunerna ansvarar utifrån en särskild fördelning att två personal bemannar beredskapen på jourtiden och ett särskilt schema finns för beslutsfattare i varje kommun. Sociala beredskapens personal har inte tillgång till något befolkningsregister. Vid den nu aktuella händelsen tjänstgjorde två socialsekreterare från barn- och ungdomsenheten i Österåkers kommun för de sex kommunerna i nordost.

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdomar skall i första hand ges i frivilliga former med stöd av socialtjänstlagen (SoL). Först när detta inte är möjligt kan LVU bli tillämpligt. LVU:s tillämpning är knuten till att den unge har ett vård- eller skyddsbehov. LVU reglerar endast tvånget i vården. Socialnämnden har inte bara en befogenhet att ingripa till underårigs skydd utan även en skyldighet då förutsättningarna i LVU är uppfyllda. Användandet av LVU förutsätter inte att frivilliga insatser först har prövats. I de fall barn misshandlas eller utsätts för annan hotfull eller skrämmande behandling måste barnets behov av trygghet vägas in i vad som är behövligt och bäst för barnet.

LVU innehåller inga regler om vilken kommun som är skyldig eller behörig att besluta om ett omedelbart omhändertagande eller ansöka om vård med stöd av LVU. De regler som finns i SoL om behörig nämnd gäller även i dessa fall.

Enligt 2 kap. 2 § SoL har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får den hjälp och det stöd som de behöver. Det är socialnämnden i den kommun där den enskilde befinner sig när hjälpbehovet uppstår som är behörig och även skyldig att vidta erforderliga åtgärder. Denna behörighet kvarstår så länge hjälpbehovet föreligger oavsett om den hjälpbehövande finns kvar i kommunen eller inte. Behörigheten upphör först om ärendet flyttats över och mottagits av socialnämnden i en annan kommun i den ordning som föreskrivs i 16 kap. 1 § SoL.

Frågan om var LVU skall inledas regleras i 11 § LVU där paragrafens första stycke anger att socialnämnden bestämmer hur vården av den unge skall ordnas. Nämnden får medge att den unge vistas i eget hem men vård med stöd av LVU skall alltid

inledas utanför den unges hem. Om ingripandet föranleds av förhållandena i annat hem än vårdnadshavarens kan det ifrågasättas om inte 11 § medger att barnet direkt efter det omedelbara omhändertagandet placeras hos vårdnadshavaren. Hur bestämmelsen skall tolkas i en sådan situation är inte klarlagt.

FN:s konvention om barnets rättigheter är implementerad i både föräldrabalken och socialtjänstlagen. Barnets rättigheter regleras i 6 kap. 1 § föräldrabalken där barnets rätt till omvårdnad trygghet och god fostran. 1 kap. 2 § socialtjänstlagen – portalparagrafen i SoL anger socialtjänstens ansvar för att barn och unga måste ses i perspektivet av socialtjänstens övergripande bestämmelser om att åtgärder som rör barn särskilt skall beakta vad hänsyn till barnets bästa kräver.

CC var vid det omedelbara omhändertagandet nyss fyllda ett år. Han hade sedan födseln varit under moderns omvårdnad. Umgången med fadern hade varit sporadisk och CC hade sin anknytning till modern. Fadern, AA, deklarerade att han inte tänkte släppa sonen ifrån sig. Uppfattningen var att han var beredd att bruka våld för att ha kvar sonen. Vidare att han inte hade förmågan att se vad som var bäst för barnet.

De uppgifter som modern, BB lämnat förstärkte den akuta situationens oro för att CC riskerade att fara illa eller komma till skada. Hennes uppgifter bedömdes som trovärdiga. Hon hade avslutat sin lägenhetsförsäljning och hade för avsikt att återvända till Helsingborg samma dag. AA och BB hade sonen gemensamt med gemensam vårdnad men hade inte levt ihop som familj. Vid den här tidpunkten pågick ingen, vad känt är, familjerättslig process.

Sociala beredskapen gjorde bedömningen i ett akut läge att det utifrån ren skyddsaspekt och till barnets bästa var bäst för barnet att återförenas med modern.

Detta utspelade sig hemma hos bekanta bosatta i Botkyrka kommun. Fadern är folkbokförd i Vaxholms stad och modern på Lidingö. Modern hade felaktigt uppgivit att hon var folkbokförd i Vaxholm. Det var först efter beslutet om polishandräckning som den korrekta uppgiften framkom. Sociala beredskapen skickade sina jourrapporter till både Vaxholm och Lidingö för beslut första vardag efter helgen om vilken kommun som var ansvarig för ärendet.

1. Vilka närmare omständigheter var avgörande för att socialnämnden den 8 november 2008 fattade beslut om att omedelbart omhänderta CC enligt § 6 LVU?

Det går att ifrågasätta om Socialnämnden i Vaxholms stad var behörig att besluta i ärendet. Enligt ovan genomgång skulle inte socialjouren i Södertörn kontaktat sociala beredskapen i nordost utan handlagt ärendet själva. Hjälpbehovet hade uppkommit under vistelse i den kommunen och då har socialnämnden i Botkyrka skyldighet att handlägga ärendet. Om man väljer att se att ett överlämnande och mottagande skett enligt 16 kap. 1 § SoL så skulle ärendet överlämnats till socialnämnden på Lidingö eftersom det är där barnet var folkbokfört. Sociala beredskapen har inte tillgång till något datasystem som möjliggör kontroll av folkbokföringsadress, de måste förlita sig på de uppgifter som lämnas till dem. Detta är en brist.

Nu kom beslutet om det omedelbara omhändertagandet att fattas av vice ordförande i Socialnämnden i Vaxholms stad. Besluten fattades mot bakgrund av den information som lämnades av tjänstgörande socialsekreterare i den sociala beredskapen.

Vice ordförande fattade nödvändiga beslut för att trygga barnets säkerhet i en akut situation. Bedömningen var att ett litet barn riskerade att fara illa eller komma till skada. Socialnämnden i Vaxholms stad vidhåller att beslutet om omedelbart omhändertagande och den bedömning som gjordes i den akuta situationen var korrekt utifrån det beslutsunderlag som presenterades av den sociala beredskapen. Socialnämnden i Vaxholms stad har agerat i god tro till skydd för ett litet barn. Oavsett om det är socialnämnden i Botkyrka, Lidingö eller Vaxholm, så har nämnderna lika stor skyldighet att agera när ett litet barn riskerar att fara illa eller komma till skada.

2. Vad var skälet till att beslutet om omhändertagande upphävdes den 10 november?

På måndagen den 10 november 2008 skedde samråd i ärendet mellan socialnämnderna i städerna Lidingö och Vaxholm. Den gemensamma bedömningen var att det akuta behovet av skydd av barnet var undanröjt och barnets rätt till trygghet och omsorg var tillgodosett. Därmed fanns inget skäl att fullfölja en ansökan om vård med stöd av LVU.

3. Har det, mot bakgrund av bestämmelserna i 11 § andra stycket LVU om att vård med denna lag alltid skall inledas utanför den unges eget hem, förelegat rättsliga förutsättningar för att den 8 november placera CC hos modern?

När den nu aktuella och akuta situationen uppstod befann sig båda vårdnadshavarna utanför sina egna hem. De befann sig hos bekanta i Botkyrka kommun. När AA slutligen bestämde sig för att lämna ifrån sig CC, överlämnade han pojken till en barnpsykiatriker från Sachska barnsjukhuset. Hon överlämnade sedan pojken till modern som väntat utanför i en civil polisbil. Dokumentation om läkarens bedömning saknas. Detta är en allvarlig brist.

11 kap. andra stycket LVU anger att vården alltid skall inledas utanför det egna hemmet. Med det egna hemmet avses det hem där barnet varaktigt bor och vistas. Detta är huvudregeln. Tanken med skrivningen härrör från äldre lagstiftning och utgår ifrån bedömningen att om ett barn omhändertagits med stöd av tvångslagstiftning skall barnet inte vårdas i den miljö där vårdbehovet uppkommit. Detta är fullt logiskt. Med tiden har ändringar i annan lagstiftning inträtt med konsekvensen att nya situationer uppstått med efterföljande tvister. Situationer som lagstiftaren inte kunnat förutse. JO har tidigare granskat ärenden och beslutat i ärenden där det uppkommit behov av förtydligande av det nu aktuella lagrummet. Därav följer att kravet att vården alltid skall inledas utanför hemmet inte är ovillkorligt.

Om ingripandet föranleds av förhållandena i annat hem än vårdnadshavarens, t.ex. en umgängesberättigad förälders hem, kan det ifrågasättas om inte 11 § medger att barnet direkt efter det omedelbara omhändertagandet placeras hos vårdnadshavaren. Hur bestämmelsen skall tolkas i en sådan situation är inte helt klart. (JO 4472-2000)

Socialnämnden i Vaxholms stad saknar kännedom om det kommit något ytterligare förtydligande till ovan nämnda JO beslut. Såvitt vad socialnämnden kan förstå är rättsläget inte helt klarlagt i det nu aktuella ärendet. Uppenbart är att det finns situationer där det är möjligt att placera ett barn i det egna hemmet hos en vårdnadshavare utan att ha inlett vården utanför hemmet. Socialnämnden i Vaxholms stad menar att det nu granskade ärendet utgör en sådan situation.

Yttrande

Utredningen visar att de beslut som fattades av vice ordförande var korrekta utifrån det beslutsunderlag som presenterades av den sociala beredskapen. En situation där bedömningen görs att ett litet barn riskerar att fara illa eller komma till skada. Sociala beredskapen uppfattade att AA:s vägran att lämna ifrån sig barnet inte handlade om någon vårdnadstvist. Därmed vare sig påverkar eller föregår Socialnämnden i Vaxholms stad en familjerättslig process. Oavsett vilken kommun som hade att fatta beslut, så har socialnämnderna lika stor skyldighet att träda in till skydd för barn och ungdom.

Det går att ifrågasätta om inte CC skulle ha placerats utanför hemmet efter beslutet enligt 11 § andra stycket LVU. Utredningen visar att rättsläget för tillämpning av lagrummet inte är helt klarlagt. Det finns situationer där det inte står i strid med paragrafen att direkt placera barnet i det egna hemmet utan att vården inleds utanför hemmet. Socialnämnden i Vaxholms stad menar att det nu granskade ärendet utgör en sådan situation.

Ovanstående utredning visar på att det är en stor brist att den sociala beredskapen inte har tillgång till en databas som möjliggör kontroll av folkbokföringsadress, samt att det finns brister i dokumentationen från den sociala beredskapen. Det är

allvarligt. Stora krav ställs på personal som tjänstgör i verksamhet av socialjournskaraktär att kunna hantera akuta situationer där det krävs stor kunskap och erfarenhet för att göra korrekta och rättssäkra bedömningar. För närvarande genomförs en utvärdering av sociala beredskapen gemensamt av de ingående kommunerna. Denna innefattar en genomgång av personalens kompetens samt eventuellt utbildningsbehov likväl som de materiella resurserna samt hur den sociala beredskapen är organiserad.

DD kommenterade remissvaret och anförde bl.a. följande. Socialtjänsten hade inte någon kontakt med AA innan beslutet om omedelbart omhändertagande fattades. Samma dag som beslutet meddelades besökte polisen den bostad där AA befann sig och konstaterade att CC ”hade det bra”.

I ett beslut den 19 november 2010 anförde *stf JO Pennlöv* följande.

Rättsliga utgångspunkter

Socialnämnden har ett särskilt ansvar för barn och ungdom. Detta kommer till uttryck i bl.a. 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, där det stadgas att socialnämnden ska verka för att barn och ungdom växer upp under goda och trygga förhållanden.

Socialtjänstens insatser för barn och ungdomar bygger på frivillighet från de berörda sida. Under vissa förutsättningar kan det dock bli aktuellt med ett tvångsingripande. Regler härom finns i LVU. Enligt 2 § LVU ska vård beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.

Beslut om vård med stöd av LVU meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden (4 § LVU). Socialnämnden får dock, enligt 6 § första stycket LVU, besluta att den unge omedelbart ska omhändertas, om det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av LVU och rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras. För det fall att socialnämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande.

När ett beslut har fattats om omhändertagande eller om vård enligt LVU bestämmer socialnämnden, enligt 11 § första stycket LVU, hur vården av den unge ska ordnas och var han eller hon ska vistas under vårdtiden. Nämnden får medge att den unge vistas i sitt eget hem, om detta kan antas vara bäst ägnat att främja vården av honom eller henne. Vård med stöd av LVU ska dock alltid inledas utanför den unges egna hem (11 § andra stycket LVU).

Av 43 § LVU framgår att polismyndigheten ska lämna biträde för att på begäran av bl.a. socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har förordnat genomföra beslut om vård eller omhändertagande med stöd av LVU.

Bedömning

Beslutet om omedelbart omhändertagande

Den 8 november 2008 fattade vice ordföranden i Socialnämnden i Vaxholms kommun beslut om omedelbart omhändertagande av CC. Som skäl för beslutet angavs att det var sannolikt att den unge behövde beredas vård med stöd av LVU och att rättens beslut om vård inte kunde avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa och utveckling. Vidare beslutade vice ordföranden att CC skulle placeras hos BB. Beslutet verkställdes senare samma dag med biträde av polismyndigheten.

Vid tidpunkten för beslutet om det omedelbara omhändertagandet var CC tillsammans med sin far, AA. AA var vårdnadshavare för CC och folkbokförd i Vaxholm. Av utredningen framgår vidare att BB, vid kontakt med sociala beredskapen i nordost tidigare den aktuella dagen, hade uppgett att hon och CC var folkbokförda i Vaxholm.

Enligt 2 kap. 2 § SoL har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Det är den kommun där den enskilde befinner sig när hjälpbehovet inträder, som har ansvaret för att den enskilde får erforderlig hjälp. Detta ansvar kvarstår så länge hjälpbehovet föreligger, oavsett om den hjälpbehövande finns kvar i kommunen eller inte och upphör först om ärendet flyttas över och tagits emot av socialnämnden i en annan kommun i den ordning som föreskrivs i 16 kap. 1 § SoL. Eftersom ett omedelbart omhändertagande enligt LVU måste anses ingå i tillgodoseendet av ett hjälpbehov enligt SoL är den ansvariga kommunen även behörig att fatta ett beslut om sådant omhändertagande (RÅ 2006 ref 36). Behörigheten för den s.k. vistelsekommunen att fatta beslut om omedelbart omhändertagande utesluter inte att även en socialnämnd i en annan kommun kan fatta ett omhändertagandebeslut (jfr RÅ 1989 ref 50).

Det kan diskuteras om CC hade en sådan anknytning till Vaxholms kommun att socialnämnden i kommunen var behörig att fatta ett beslut om omhändertagande.

Beslutet om omedelbart omhändertagande fattades av nämndens vice ordförande efter föredragning av en tjänsteman som arbetade vid den för Vaxholm och flera andra kommuner gemensamma sociala beredskapen. De uppgifter som lämnades till vice ordföranden gav henne inte anledning att ifrågasätta om hon var behörig att fatta beslutet om omhändertagande.

Av remissvaret framgår att sociala beredskapen inte hade tillgång till ”något datasystem som möjliggör kontroll av folkbokföringsadress”. De socialsekreterare som tjänstgjorde på sociala beredskapen den 8 november 2008 förlitade sig därför på de uppgifter som BB hade lämnat. Socialnämnden har vidgått att det är en brist att den sociala beredskapen inte hade tillgång till någon folkbokföringsdatabas. Under dessa förhållanden kan inte någon enskild tjänsteman vid den sociala beredskapen anses ha åsidosatt sina åligganden vid handläggningen i denna del. Jag finner inte anledning att ytterligare uppehålla mig vid saken.

Beslutet om att omedelbart omhänderta CC grundades, såvitt framgår av dokumentationen i ärendet, på de uppgifter som BB tidigare den aktuella dagen hade lämnat till sociala beredskapen. BB hade därvid uppgett bl.a. att AA förvägrade henne att ta med sig CC när hon skulle återvända till Helsingborg, att CC inte hade någon anknytning till AA, att CC och AA endast hade träffats vid några enstaka tillfällen, att hon fortfarande ammade CC och att AA hade utsatt henne för psykisk misshandel och kränkningar.

I samband med omhändertagandet beslutades att CC skulle placeras hos sin mor. Den omständigheten att CC placerades hos BB och att vice ordföranden redan den 10 november 2008 beslutade att omhändertagandet skulle upphöra kan ge intryck av att omhändertagandet skedde för att tillgodose BB:s önskemål om att CC skulle bo hos henne. Det är emellertid föräldrarna som tillsammans bestämmer om hos vem av dem som barnet ska bo. Socialnämnden kan bistå föräldrarna genom bl.a. samtal för att hjälpa dem att nå en överenskommelse om barnets boende. Om föräldrarna inte kommer överens kan saken ytterst avgöras av allmän domstol enligt bestämmelserna i 6 kap. föräldrabalken. Nämnden kan inte fatta något beslut om barnets boende. LVU är en skyddslagstiftning som ska se till att barn och ungdomar, under vissa särskilda förutsättningar, får den hjälp och det stöd som de behöver. Nämnden får givetvis inte tillämpa LVU för att lösa en konflikt mellan föräldrarna om barnets boende.

I remissvaret har emellertid socialnämnden anfört att sociala beredskapen tog BB:s oro för CC på allvar och att beredskapen gjorde den bedömningen att det ”utifrån den akuta situationen och utifrån en ren skyddsaspekt” var bäst för barnet att återförenas med modern, att fadern hade klargjort att han inte hade för avsikt att frivilligt överlämna sonen till modern och att det förelåg risk för att CC skulle fara illa eller komma till skada om han lämnades hos fadern.

Mot bakgrund av vad nämnden har anfört och utredningen i övrigt har jag inte underlag för att hävda att beslutet om omhändertagande av CC fattades enbart för att tillgodose BB:s önskemål om att få ta hand om CC. Fråga uppkommer emellertid om omständigheterna var sådana att det förelåg skäl för ett ingripande med stöd av 6 § LVU.

Ett beslut om omedelbart omhändertagande ska grundas på att det föreligger sannolika skäl för vård enligt LVU. Av uttalanden i förarbetena till LVU framgår att en så allvarlig åtgärd som tvångsomhändertagande inte bör få vidtas utan tungt vägande skäl och att det för ett ingripande måste krävas att det inte är fråga om en obetydlig, oklar eller avlägsen risk för den unge, utan om en klar och konkret risk för skada av den unges hälsa eller utveckling (prop. 1989/90:28 s. 62).

Av utredningen i ärendet har det enligt min mening inte framkommit att det den 8 november 2008 fanns några indikationer om missförhållanden hos AA eller andra omständigheter som gav underlag för bedömningen att det var sannolikt att CC behövde beredas vård enligt LVU.

De uppgifter som BB hade lämnat om CC:s situation var förhållandevis allmänna. Det fanns inte någon uppgift om att AA tidigare på något sätt hade behandlat CC illa, t.ex. genom att bruka våld mot honom. Under dessa förhållanden borde sociala beredskapen innan ett ingripande med stöd av LVU aktualiserades ha försökt att närmare klarlägga hur CC:s förhållanden hos fadern var. Härvid bör beaktas att polisen tidigare under dagen hade besökt AA. Sociala beredskapen synes ha känt till polisens besök och beredskapen borde därför rimligen ha vänt sig till polisen för att få närmare uppgifter om vad polisen hade gjort för iakttagelser vid besöket. Sociala beredskapen gjorde inte heller, såvitt framkommit, något besök hos AA innan beslutet om omhändertagande fattades. Genom ett sådant besök hade sociala beredskapen sannolikt kunnat bilda sig en uppfattning om huruvida förhållandena var sådana att det fanns skäl för ett ingripande enligt LVU. Sociala beredskapen synes inte ens före beslutet ha försökt komma i kontakt med AA per telefon för att diskutera den uppkomna situationen. Detta framstår som minst sagt anmärkningsvärt.

Mot bakgrund av det anförda är jag kritisk till att ett beslut om omedelbart omhändertagande av CC fattades trots de uppenbara bristerna som förelåg i beslutsunderlaget.

Beslutet att placera CC hos modern

Vice ordföranden i socialnämnden beslutade, i samband med beslutet om omedelbart omhändertagande, att placera CC hos modern. Som framgått av det ovan anförda stadgas i 11 § andra stycket LVU att vård enligt LVU alltid ska inledas utanför den unges eget hem. Fråga uppkommer hur begreppet ”den unges eget hem” ska tolkas.

I ett tidigare beslut har JO uttalat bl.a. följande (JO:s ämbetsberättelse 1993/94 s. 277).

[— —] begreppet ”det egna hemmet” i 11 § LVU bör kopplas direkt till det hem där sådana brister enligt 2 § LVU föreläggat i omsorgen om den unga att ett LVU-förfarande inletts. Härav följer att ”den unges egna hem” i de fall då båda föräldrarna är vårdnadshavare får anses vara det hem där barnet mer varaktigt bor och vistas, där det är skrivet, går i till exempel skola och där den ena föräldern uppbär barnbidrag. Även frågan om vilken av föräldrarna som uppbär underhållsbidrag från den andra bör ingå i bedömningen. Föräldrarna har ju oftast kommit överens om hos vilken av dem som barnet mer stadigvarande skall bo vilket för den andra föräldern innebär att denne normalt endast har någon form av umgänge med barnet. Att denne förälder även har en formell del av vårdnaden utgör enligt min uppfattning således inte hinder mot att vården kan inledas i det hem där barnet inte varaktigt bor, dvs. utanför det egna hemmet, om detta hem bedöms som lämpligt och det kan ge barnet den trygghet som det har behov av. Man undviker därmed också ett onödigt byte av miljö för barnet.

JO har i ett senare beslut (JO:s ämbetsberättelse 2003/04 s. 253 I) konstaterat att det inte är helt klart hur bestämmelsen i 11 § andra stycket LVU ska tolkas när ett ingripande enligt LVU föranleds av förhållandena i ett annat hem än vårdnadshavarens, t.ex. en umgängesberättigad förälders hem. Med hänsyn till denna oklarhet avstod JO från att rikta kritik mot en socialnämnd som i en sådan situation direkt efter det omedelbara omhändertagandet hade placerat barnet hos

vårdnadshavaren. JO sände en kopia av beslutet till Socialdepartementet för kännedom.

Det finns oklarheter om vad som avses med begreppet ”den unges eget hem”. Mot den bakgrunden vill jag inte kritisera vice ordföranden i Socialnämnden i Vaxholms kommun för att hon, i samband med det omedelbara omhändertagandet, placerade CC hos modern.

Övrigt

Vad DD i övrigt har anfört föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.